

UDK 341.485(049.3)

Primljeno: 21. 08. 2024.

Stručni rad
Professional paper

Sandra Cvikić

LOKALNO VS. GLOBALNO PROIZVEDENO ZNANJE O SJEĆANJU I NEGIRANJU GENOCIDA

[*Negiranje: posljednja faza genocida*, John Cox, Amal Khoury i Sarah Minslow (ur.), Dialogos – Odbor za obilježavanje genocida u Srebrenici Luksemburg; Tuzla, 2024]

Čitajući ovu publikaciju koja je izašla u prijevodu na bosanski jezik 2024. godine nisam mogla ostati vrijednosno/interesno neutralna i objektivna u procjeni njezinog znanstvenog doprinosa boljemu razumijevanju *genocida* kao jednog iznimno kompleksnog društvenog fenomena. Kako sam i sama svjedok *genocidnih namjera* srbijske velikosrpske ideologije i jugoslavenske ratne mašinerije koja je u Vukovaru 1991. godine utrla put genocidu počinjenom nad Bošnjacima u Srebrenici četiri godine kasnije, držim da imam *pravo* ali i *obvezu* ne samo kao znanstvenica, nego i kao *preživjeli*, pristupiti osobnije razmatranju sadržaja knjige koja na interdisciplinarnan znanstvenoistraživački način pruža uvid u *naslijeđe* ali i *borbu* protiv suvremenog *negiranja genocida* diljem svijeta.

Ne ulazeći u detaljnije razmatranje svih pojedinih priloga – od uvoda koji potpisuje John Cox preko jedanaest poglavlja autora različitih znanstvenoistraživačkih disciplina i teorijskih pristupa – namjera je ovog prikaza problematizirati znanje koje je proizvedeno i objavljeno u publikaciji o genocidu i negiranju genocida, komemoraciji i kulturi sjećanja, genocidnosti kolonijalizma, poslijeratnoj traumi, sjećanju, povijesti i tranzicijskoj pravdi. Pomnim iščitavanjem objavljenih tekstova moguće je zaključiti kako su svi autori odabrali kritički pristup u analizi odabranih društvenih fenomena i problema. Od prvog priloga Henrya C. Theriaulta koji kritički interpretira postmo-

dernistički okvir epistemološke filozofske zajednice znanstvenika koji se bave problemima modernih društava Zapada – društvenog nasilja i genocida – do A. Jonesovog prikaza hrabrog propitivanja uvriježenih činjeničnih istina u društvenom kontekstu i sredinama koje negiraju genocid, očita je potreba autorā da se progovori o zatumljenim glasovima, istinama i povijesti koja u svojim korijenima ima rat, nasilje i genocid. Znanstvena izvrsnost kao i relevantnost tema kojima se autori bave neupitan je dokaz vjerodostojnosti interpretacija znanstvenoistraživačkih rezultata znanstvenika koji na taj način daju svoj doprinos boljem razumijevanju suvremenih društvenih fenomena vezanih za genocid, traumu, nasilje, rat, sjećanje i povijest.

Ipak se ne mogu odreći dojma kako autori znanstveno valorizirane istine o počinjenim zločinima, žrtvama i genocidu, te načinima na koji se društva i cijeli narodi nose s takvim naslijeđem, interpretiraju ponajprije kroz prizmu teorijsko-metodološkog okvira razvijenog *Globalnog Sjevera* koji neosporno vlada globalno proizvedenim znanjem. Dok je hvale vrijedan izvrstan prijevod knjige na bosanski jezik koji na taj način premošćuje jezičnu barijeru i omogućuje širenje znanja i činjeničnih istina o tamnoj i nasilnoj strani ljudske prirode široj i znanstvenoj javnosti na govornom području bivše socijalističke Jugoslavije; publikacija istovremeno ukazuje i na veliku moć u proizvodnji znanja koju posjeduje međunarodno priznata izdavačka kuća *Routledge*. Transfer znanja kroz *industriju znanja*¹ Globalnog Sjevera omogućuju izdavačke kuće kao što je Routledge, kojima je cilj distribuirati značenja, interpretacije i činjenične istine najvećim dijelom iz perspektive znanstvene izvrsnosti Zapada čija kritičnost ne ugrožava integritet znanstvenoistraživačkog režima globalno usvojenog jedinstvenog načina financiranja i publiciranja. I dok se puno toga može naučiti i spoznati o genocidu, genocidnim namjerama, negiranju genocida i genocidnom kolonijalizmu, te traumati, sjećanju, kulturi sjećanja i komemoraciji u okviru tranzicijske pravde na primjerima iz cijelog svijeta, istovremeno je vidljivo kako od 160 izlaganja na konferenciji čiji je direktan rezultat ova knjiga, samo dva rada u cijelosti progovaraju o genocidu u Srebrenici. Kakav je bio proces selektiranja i na temelju kojih kriterija su autori ove publikacije bili pozvani dostaviti svoje radove, te koliki je bio broj sudionika spomenute konferencije gdje su znanstvenici predstavljali rezultate istraživanja o genocidu u Srebrenici nije poznato. Ipak, važno je naglasiti kako je uvrštavanje rada Hikmeta Karčića od velike važnosti za malu znanstvenu zajednicu

¹ Gibbons, Michael, Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott, Martin Trow (2010), *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*; SAGE Publications Ltd.

Bosne i Hercegovine, jer on otvara vrata novim spoznajama i perspektivama mladih znanstvenika na rubu Globalnog Sjevera. Kao autor i pripadnik zajednice nad kojom je počinjen genocid u Bosni i Hercegovini, H. Karčić u radu „Trijumfalizam: Završna faza bosanskog genocida“ dokumentira proces negiranja srebreničkog genocida uporabom znanstvenih alata kojima interpretira činjenične istine kroz insajderski pristup. Diskurs sjećanja i negiranja genocida koji Karčić analizira predstavlja početni korak u priznavanju lokalno proizvedenog znanja koje može ravnopravno parirati onomu proizvedenom od strane međunarodnih znanstvenika.

Ovdje se namjerno izdvaja ovaj rad zbog toga što ni jedna znanstvena zajednica ne može biti više zainteresirana i interesno vođena od bošnjačke zajednice da činjenične istine o genocidu u Srebrenici distribuiraju unutar međunarodnih, kako znanstvenih, tako i društveno-političkih institucija i sustava. Zbog toga je ova publikacija od velike važnosti za bošnjačku zajednicu i cjelokupnu znanstvenu zajednicu koja svojim istraživanjima doprinosi utvrđivanju činjeničnih istina o genocidu u Srebrenici i suvremenom negiranju njezinoga naslijeđa u Bosni i Hercegovini, ali i u svijetu. Naime, lokalno proizvedeno znanje posjeduje najveću snagu i interes u borbi za istinu ali i protiv negiranja genocida. Kako to nedavni primjer usvajanja UN rezolucije za proglašenje 11. srpnja *Međunarodnim danom sjećanja i komemoracije genocida u Srebrenici 1995. godine* pokazuje međunarodna zajednica uslijed suvremenih globalnih geostrateških prestrukturiranja po prvi puta u Generalnoj Skupštini nije jednoglasno i neosporno usvojila jedan tako važan prijedlog koji se vezuje za genocid. Simboličko nasilje koje se na taj način stalno i iznova perpetuiraju i nanosi žrtvama i preživjelima ne ulijeva nadu da će svijet postati bolji i da će genocidne namjere vremenom nestati. Ovaj kratki i iznimno osoban prikaz knjige o negiranju genocida prema tome ukazuje u konačnici da svaki narod, pa tako i bošnjački, ima pravo komemorirati i sjećati se žrtava srebreničkog genocida na način kako to želi. Esencijalističko vezivanje i kolektivno sjećanje svakog 11. srpnja u kulturi sjećanja Bosne i Hercegovine može i ima potencijal povezati smisao i značenje patnje i žrtve sa simboličkim korijenom ratnih iskustava preživjelih na način da u kolektivnom sjećanju nacije ratna trauma nadilazi vlastiti kontekst viktimizacije, u čemu lokalno proizvedeno znanje ima ključnu ulogu. Iako je ova publikacija još jedan od primjera kako postmodernost ekonomski eksploatira podatke i ciljano proizvodi znanje o traumatiziranim populacijama kao što je bošnjačka, ipak, žrtve-preživjeli mogu opstati jedino u kulturi sjećanja kroz borbu protiv zaborava na temelju lokalno proizvedenog znanja i interesno pozicioniranih znanstvenika i istraživača.

Adresa autorice
Author's address

Sandra Cvikić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Područni centar Vukovar
sandra.cvikic@pilar.hr